

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Podsekretarz Stanu

Izabela Ziętka

DEW-WES.4035.100.2024.UNM

Warszawa, 29 lipca 2024 r.

Pan
Valeri Vachev
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

uprzejmie przedstawiam poniżej stanowisko dotyczące wsparcia dzieci, u których zdiagnozowano zaburzenia hiperkinetyczne, w tym hiperkinetyczne zaburzenia zachowania (ADHD) oraz informację o pracach prowadzonych w MEN na rzecz realizacji potrzeb rozwojowych i edukacyjnych tejże grupy dzieci.

W systemie oświaty przewidziano szereg możliwości dostosowania procesu kształcenia i wychowania do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży, w tym także dzieci z rozpoznaniem medycznym ADHD.

Zróżnicowanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów powinno zostać uwzględnione przy wyborze programu nauczania¹, który będzie realizowany w danym zespole klasowym, a także podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych². Nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z każdym uczniem³, udzielając mu w trakcie pracy pomocy psychologiczno-pedagogicznej⁴, a w przypadku, gdy jest taka potrzeba - dostosować wymagania edukacyjne⁵.

Dzieci i młodzież, w tym doświadczające trudności w uczeniu się lub funkcjonowaniu społecznym wynikające z ADHD, mogą także korzystać z różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, która jest jedną z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej przedszkola, szkoły i placówki⁶.

¹ Art. 22a ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz.U. z 2024 r. poz. 750).

² Art. 22aa ww. ustawy.

³ Art. 44c ust. 1 ww. ustawy.

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1798), wydane na podstawie art. 47 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2024 r. poz. 737)

⁵ Art. 44c ust. 2 ustawy o systemie oświaty.

⁶ art. 1 pkt 5 ustawy – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2024 r. poz. 737).

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana nieodpłatnie i na zasadzie dobrowolności wszystkim uczniom i polega na:

- 1) rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci i uczniów, jak również czynników środowiskowych wpływających na ich funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce;
- 2) zaspokajaniu potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, w celu wspierania potencjału rozwojowego i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym⁷.

Potrzeba objęcia dziecka lub ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole i placówce wynika - w szczególności z (bowiem katalog przyczyn objęcia pomocą nie jest zamknięty):

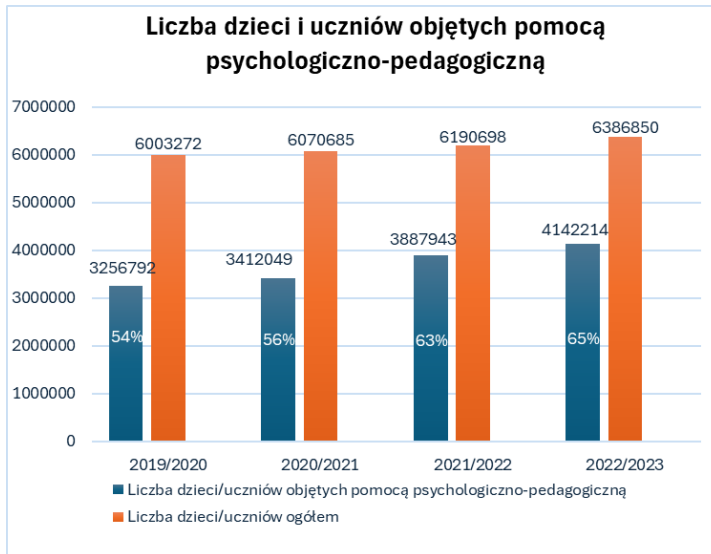
- z niepełnosprawności,
- z niedostosowania społecznego,
- z zagrożenia niedostosowaniem społecznym,
- z zaburzeń zachowania lub emocji,
- ze szczególnych uzdolnień,
- ze specyficznych trudności w uczeniu się,
- z deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych,
- z choroby przewlekłej,
- z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych,
- z niepowodzeń edukacyjnych,
- z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi,
- z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Podstawą do objęcia dziecka lub ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną jest nie tylko orzeczenie lub opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej, ale również rozpoznanie dokonane przez nauczyciela, wychowawcę grupy wychowawczej lub specjalistę prowadzącego zajęcia z uczniem, pomoc nauczyciela czy asystenta edukacji romskiej, zgłaszane dyrektorowi odpowiednio przedszkola, szkoły czy placówki. W oparciu o analizę potrzeb dziecka lub ucznia określone są zakres i formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz czas jej trwania.

W okresie ostatnich pięciu lat liczba dzieci i uczniów objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną wzrosła o ponad 27%, przy jednoczesnym wzroście liczby uczniów o ok. 7%. Dane przedstawione na wykresie nr 1 uwzględniają różne formy pomocy określone w przepisach i są sumaryczne (jeden uczeń może być objęty kilkoma formami pomocy).

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1798).

Wykres nr 1. Liczba dzieci i uczniów objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną w latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023

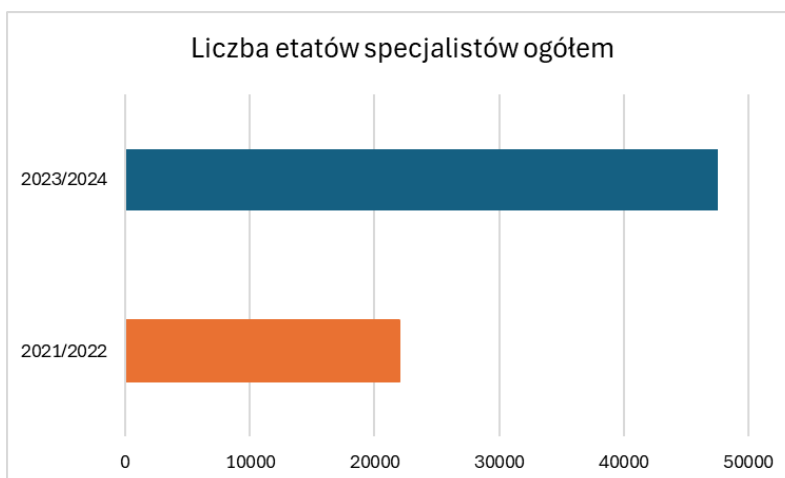

W celu zwiększenia dostępu do pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży w środowisku nauczania i wychowania, w 2022 r. określono w przepisach prawa standardy zatrudnienia nauczycieli specjalistów w przedszkolach i szkołach.

Nauczyciele specjaliści, poza udzielaniem bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom w trakcie bieżącej pracy oraz formach określonych w przepisach, wspierają także innych nauczycieli oraz rodziców w formie porad i konsultacji. Ich ważnym zadaniem jest również kreowanie, we współpracy z nauczycielami prowadzącymi zajęcia edukacyjne, dostępnego środowiska przedszkolnego/szkolnego, umożliwiającego rozwój i postępy każdego dziecka.

W porównaniu do roku szkolnego 2021/2022, poprzedzającego wprowadzenie standardów, łączna liczba etatów nauczycieli specjalistów wzrosła do dnia przygotowania pisma o ponad 120%, z 21 tys. do ponad 47,6 tys.

Wykres nr 2. Wzrost liczby etatów specjalistów w latach 2021-2024.

Aby poprawić dostęp do informacji o istniejących możliwościach wsparcia uczniów w procesie kształcenia i wychowania, z inicjatywy MEN, we wszystkich kuratoriach oświaty zostali wyznaczeni wizytatorzy ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych, do których można się zwracać z zapytaniami dotyczącymi stosowania przepisów prawa oświatowego⁸.

Kształcenie specjalne, zgodnie z art. 127 ust.1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, organizowane jest dla uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym. Jeśli w przypadku dziecka z ADHD zostanie stwierdzona potrzeba specjalnej organizacji nauki i metod pracy z uwagi na jedną z ww. przesłanek, to może ono otrzymać orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Obecny system kształcenia specjalnego nie obejmuje wszystkich możliwych rozpoznań medycznych i w opinii MEN, a także uczestników opisanych dalej działań pilotażowych, nie powinien być rozwijany w tym kierunku, w tym ze względów opisanych poniżej.

W MEN trwają prace nad kompleksową zmianą systemu wsparcia dzieci i uczniów o różnym poziomie funkcjonowania, w tym dzieci z zespołem ADHD, które powinno być udzielane w koordynacji z innymi sektorami (zdrowia, pomocy społecznej, pomocy rodzinie).

Celem jest wdrożenie rozwiązań, które różnicują wsparcie na podstawie rzeczywistych, indywidualnych potrzeb dzieci i uczniów. Projektowany model oceny potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz ustalania na tej podstawie adekwatnych form wsparcia i finansowania tego wsparcia (określony pojęciem „oceny funkcjonalnej”), będzie oparty na modelu biopsychospołeczny. W ww. modelu funkcjonowanie dziecka/ucznia rozumiane jest jako wynik interakcji pomiędzy jego indywidualnymi cechami (stan zdrowia, możliwości psychofizyczne) a środowiskiem, w jakim dziecko uczy się i wychowuje. Tym samym w ocenie przyczyn trudności w rozwoju i uczeniu się dziecka oraz planowaniu działań, które te problemy rozwiążą, uwzględnia się zarówno jego stan zdrowia i możliwości, jak i zasoby i bariery oraz zasoby w środowisku, które wpływają na funkcjonowanie dziecka. Informacja o rozpoznaniu medycznym wg Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (ICD) czy niepełnosprawności danego dziecka jest w ocenie funkcjonalnej jedną, ale nie jedyną z danych, uwzględnianych w analizie służącej zrozumieniu problemu w funkcjonowaniu dziecka oraz ustaleniu sposobów rozwiązania tego problemu. Istotne jest tu także zebranie informacji na temat tego jak uczeń, w tym uczeń z danym rozpoznaniem medycznym lub stwierdzoną niepełnosprawnością, funkcjonuje w swoim środowisku szkolnym, a także jak to środowisko wpływa na jego funkcjonowanie (np. czy występują bariery utrudniające mu uczenie się takie jak niedostosowane materiały edukacyjne, niedostosowane metody pracy, problemy z komunikacją w grupie rówieśniczej itp.). Taka analiza pozwoli na adresowanie trafnych form wsparcia, które kierowane będzie do ucznia lub środowiska szkolnego lub rodzinnego. Chcąc uzyskać dane niezbędne do tej analizy i – w konsekwencji – wdrażania praktycznych rozwiązań na poziomie szkoły, które będą służyły dzieciom doświadczającym różnych trudności, przyjęto (zgodnie z rekomendacjami wynikającymi z prac zespołów roboczych i konsultacji społecznych), wykorzystanie

⁸ <https://ore.edu.pl/2017/10/wizytatorzy-ds-specjalnych-potrzeb-edukacyjnych-spe-2/>

Międzynarodowej Klasyfikacji Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF), będącej komplementarną do Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (ICD) klasyfikacją Światowej Organizacji Zdrowia (WHO). WHO rekomenduje wykorzystanie ICF wraz z ICD do lepszego rozumienia uwarunkowań funkcjonowania człowieka i poprawy warunków w których ta osoba na co dzień żyje⁹.

Nowe rozwiązania testowane były w pilotażach, których wyniki zostaną wykorzystane do ich ulepszenia i wdrożenia:

- 1) pilotaż współpracy międzysektorowej na poziomie lokalnym, którego najważniejsze efekty to:
 - przetestowany model wsparcia międzysektorowego w różnych powiatach, oparty o procedurę oceny funkcjonalnej,
 - znormalizowane narzędzia do badań przesiewowych dla dzieci i uczniów w wieku od urodzenia do zakończenia szkoły ponadpodstawowej, które docelowo trafią na nauczycieli i specjalistów nieodpłatnie w nowoczesnej formule (dostępne online),
 - wyniki badań przesiewowych ponad 30 tys. dzieci i uczniów, z wykorzystaniem ww. narzędzi,
 - 720 opisów przypadków oceny potrzeb i udzielania wsparcia;
- 2) pilotaż oceny funkcjonalnej i szkolenia kadr poradni, w ramach którego w 12 poradniach testowano wykorzystanie opracowanych narzędzi do przeprowadzenia oceny funkcjonalnej w poradni (wykonano 1080 ocen funkcjonalnych), a także przeszkolono 1400 pracowników poradni;
- 3) pilotaż Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW), którego celem było wykorzystanie doświadczenia, kompetencji oraz nauczycieli szkół i placówek specjalnych na rzecz podniesienia jakości edukacji włączającej i weryfikacja opracowanego w projekcie modelu pracy SCWEW. W ramach pilotażu:
 - utworzono 23 SCWEW w szkołach i placówkach specjalnych w ramach dwóch projektów realizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój (POWER).
 - pozytywnie zweryfikowano model pracy SCWEW
 - powstały raporty ewaluacyjne (częściowe i końcowe) oraz szereg publikacji opisujących funkcjonowanie SCWEW;
- 4) pilotaż usług asystenta ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (ASPE), którego celem było przetestowanie roli i zadań nowego stanowiska niepedagogicznego, wspierającego ucznia. W ramach pilotażu:
 - przygotowano 640 asystentów, którzy pracują w przedszkolach i szkołach,
 - opracowany został opis kwalifikacji ASPE do włączenia do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji.

Aktualnie trwa analiza wyników projektów zakończonych w 2023 r. i 2024 r. pod kątem przygotowania propozycji przepisów oraz kolejnych działań wspierających szkoły, które

⁹ Więcej można przeczytać w artykule: https://www.ibe.edu.pl/images/EDUKACJA/NUMERY/2021-01/PDF/6_Knopik.pdf

już obecnie realizują zadania w zakresie kształcenia i udzielania wsparcia dzieciom i uczniom przejawiającym różne potrzeby rozwojowe i edukacyjne, w tym uwarunkowane ADHD. Analizowane są również postulaty i propozycje, które wpływają do MEN od obywateli, instytucji, organizacji pozarządowych, dyrektorów i nauczycieli przedszkoli, szkół i placówek oraz rodziców. Projekty zmian legislacyjnych zawierające proponowane terminy daty wejścia w życie poszczególnych przepisów, zostaną poddane uzgodnieniom międzyresortowym i konsultacjom społecznym.

W odniesieniu do kwestii szkoleń dla nauczycieli oraz pracowników placówek oświatowych, w szczególności psychologów szkolnych pracujących z dziećmi/uczniemi m. in. z ADHD, należy wskazać, że wiedzę i umiejętności w zakresie zapewniania odpowiedniego do zróżnicowanych potrzeb uczniów przebiegu procesu kształcenia oraz udzielania im pomocy psychologiczno-pedagogicznej, nauczyciele nabywają w trakcie kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela¹⁰, a następnie rozwijają w ramach doskonalenia zawodowego¹¹. Wsparcie w zakresie doboru odpowiednich metod pracy i form wsparcia dziecka mogą uzyskać ze strony doradców metodycznych¹², jak również pracowników publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych¹³.

Środki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli wyodrębnia się w budżetach organów prowadzących szkoły. Dyrektorzy szkół są zobowiązani do określania w każdym roku potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego. Organ prowadzący ma obowiązek do dnia 31 stycznia każdego roku opracować na każdy rok - uwzględniając ww. wnioski dyrektorów szkół - plan dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli ze środków wyodrębnionych na ten cel.

Nauczyciele, w tym nauczyciele specjalści, mogą korzystać ze szkoleń i działań, których celem jest podnoszenie ich kompetencji zawodowych oferowanych przez placówkę doskonalenia nauczycieli, w tym centralną placówkę doskonalenia nauczycieli jaką jest ORE. Oferta doskonalenia obejmuje m. in. rozpoznawanie uczniów z problemami psychologicznymi, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne oraz prowadzenie skutecznych interwencji kryzysowych.

Ponadto na stronach internetowych ORE dostępna jest publikacja pt. „Dziecko z ADHD w szkole i przedszkolu”¹⁴ z cyklu „One są wśród nas”. W roku szkolnym 2024/2025 w ofercie ORE znajdują się również następujące formy doskonalenia skierowane do kadr systemu oświaty obejmujące:

- 1) szkolenia w zakresie:
 - wdrażania zaleceń postdiagnostycznych i organizowania wsparcia dla uczniów z ADHD w rzeczywistości szkolnej,

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U. z 2024 r. poz. 453).

¹¹ Doskonalenie zawodowe zgodnie z potrzebami szkoły jest obowiązkiem każdego nauczyciela, zgodnie z art. 6 pkt 3a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984).

¹² Zgodnie z art. 70a ust. 4 ustawy – Karta Nauczyciela i § 13 ust. 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2019 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. z 2023 r. poz. 2738).

¹³ Zgodnie z § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. z 29023 r. poz. 2499).

¹⁴ <http://bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=195>

- metod pracy z grupą zróżnicowaną, z uwzględnieniem uczniów z ADHD,
 - pracy z wychowankami niedostosowanymi społecznie/zagrożonymi niedostosowaniem społecznym posiadającymi diagnozę ADHD przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych (MOW) i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (MOS);
- 2) organizację spotkań dla dyrektorów placówek doskonalenia nauczycieli (PDN) i nauczycieli konsultantów ds. kadry kierowniczej oświaty w obszarze zapewnienia kształcenia, wychowania i opieki uczniów z rozpoznaniem ADHD;
 - 3) opracowanie publikacji pt. „Rola biblioterapii w pracy z dzieckiem z ADHD - wskazówki metodyczne”, skierowanej do nauczycieli, ze szczególnym uwzględnieniem wychowania przedszkolnego, edukacji wczesnoszkolnej i nauczycieli bibliotekarzy.

W ORE, w ramach projektu pn. „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa”¹⁵, realizowanego w latach 2018-2022, opracowany został model działań szkoleniowo-doradczych dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli, szkół i przedszkoli, kuratoriów oświaty oraz jednostek samorządu terytorialnego, które umożliwią pracownikom tych placówek rozpoznawanie potrzeb dzieci i młodzieży oraz planowanie kompleksowego wsparcia zgodnie z rozpoznanymi indywidualnymi potrzebami. Na podstawie opracowanych zgodnie z ww. modelem programów i materiałów szkoleniowych w całej Polsce przeszkolono niemal 30 tys. przedstawicieli kadr systemu oświaty. Działania w tym zakresie będą kontynuowane na podstawie zaktualizowanych programów i materiałów szkoleniowych.

MEN aktywnie wspiera działania związane z przygotowaniem kadr do pracy w środowisku szkolnym coraz bardziej zróżnicowanym pod względem potrzeb dzieci i uczniów.

W 2022 r. resort edukacji uruchomił I edycję bezpłatnych dla uczestników studiów podyplomowych na czterech kierunkach:

- 1) praca w klasach zróżnicowanych pod względem potrzeb uczniów (studia doskonalące);
- 2) doradca rodziny (studia doskonalące);
- 3) wspomaganie komunikacji językowej uczniów (studia doskonalące);
- 4) wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcie rodziny (studia umożliwiające zdobycie kwalifikacji do prowadzenia zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka oraz zajmowania stanowiska nauczyciela pedagoga specjalnego w przedszkolu).

W 2023 r. uruchomiona została II edycja studiów podyplomowych na ww. kierunkach oraz na dwóch nowych, umożliwiających uzyskanie kwalifikacji do zajmowania stanowiska odpowiednio pedagoga specjalnego lub nauczyciela psychologa w przedszkolu i szkole ogólnodostępnej i integracyjnej¹⁶.

¹⁵ <https://www.ore.edu.pl/2018/06/szkolenia-i-doradztwo-dla-poradni-o-projekcie/>

¹⁶ Studia adresowane do osób z tytułem magistra psychologii, które nie posiadają przygotowania pedagogicznego.

W kwietniu 2024 r. rozpoczęły się czterosemestralne studia podyplomowe na kierunku „Polski język migowy dla nauczycieli”, które rozpoczęły III edycję ww. studiów. Studia, umożliwiające nabycie umiejętności posługiwania się językiem migowym na poziomie B2, realizuje na zlecenie MEN Uniwersytet Warszawski. Trwają także prace nad podpisaniem umów z 23 uczelniami w Polsce, które na zlecenie Ministra Edukacji będą realizowały w roku akademickim 2024/2025 studia podyplomowe na kierunkach umożliwiających zdobycie kwalifikacji do prowadzenia zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, pedagoga specjalnego oraz psychologa.

Ponadto MEN, Instytut Badań Edukacyjnych i UNICEFF realizują we współpracy z uczelniami i organizacjami pozarządowymi projekt szkoleniowy dla nauczycieli specjalistów pn. „Szkoła dostępna dla wszystkich”¹⁷. Jego głównym celem jest podniesienie kompetencji nauczycieli specjalistów (pedagogów, psychologów, pedagogów specjalnych, logopedów) w zakresie udzielania adekwatnego do potrzeb wsparcia dla wszystkich grup odbiorców (dzieci/uczniów, rodziców, nauczycieli). Projekt dostarcza narzędzi pomocnych w prowadzeniu zajęć z uczniami, w tym uczęszczającymi do szkół ponadpodstawowych, w sposób zapewniający poczucie akceptacji i włączania wszystkich uczniów.

We współpracy ze środowiskiem akademickim oraz organizacjami pozarządowymi zostały przeprowadzone szkolenia, które wpisują się w obecne wyzwania, przed którymi stoją nauczyciele specjaliści oraz są odpowiedzią na pytania:

- jak wspierać rozwój szkoły jako organizacji, która staje się coraz bardziej dostępna, bezpieczna i przyjazna wszystkim uczniom, rodzicom i nauczycielom oraz daje możliwości wszechstronnego rozwoju wszystkim osobom uczącym się?
- jak realizować działania edukacyjno-specjalistyczne służące wzmocnieniu zdrowia psychicznego uczniów?
- jak prowadzić skuteczne działania, których celem jest włączenie grupy dzieci i uczniów będących uchodźcami z Ukrainy do zespołu/klas/środowiska lokalnego?
- jak prowadzić proces kształcenia uczniów z doświadczeniem migracji?
- w jaki sposób wykorzystać metody diagnostyczne oraz dostępne narzędzia diagnostyczne w procesie oceny funkcjonalnej?
- w jaki sposób organizować środowisko sprzyjające uczestnictwu uczniów w procesie nauczania-uczenia się?

Aktualnie trwają prace nad uruchomieniem kolejnego, szóstego modułu szkoleniowego, adresowanego do nauczycieli wychowania przedszkolnego w celu wzmocnienia działań z zakresu wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci.

Do udziału w projekcie zaproszonych zostało ponad 500 jednostek systemu oświaty (szkół, przedszkoli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli) oraz 1120 zatrudnionych w nich nauczycieli specjalistów, którzy dzięki udziałowi w projekcie zostaną przygotowani do pełnienia funkcji doradcy ds. dostępności uczenia i obejmą wsparciem ponad 11 tysięcy nauczycieli i 30 tys. uczniów.

¹⁷ Accessible School for All; link do strony projektu: <https://www.ibe.edu.pl/pl/szkola-dostepna-dla-wszystkich-opis-projektu>.

Projekt ma również komponent badawczy i ewaluacyjny, a wyniki otrzymane w rezultacie tych działań zostaną wykorzystane do stworzenia banku praktyk sprawdzonych empirycznie, które zostaną udostępnione wszystkim nauczycielom-specjalistom. Projekt realizowany jest od maja 2023 r. do września 2025 r.

Dodatkowo MEN zleciło Instytutowi Badań Edukacyjnych (IBE) również realizację projektu pn. „Wspieranie dostępności edukacji dla dzieci i młodzieży”. Projekt realizowany jest w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS). Głównym celem projektu jest wypracowanie i zwalidowanie rozwiązań metodycznych i organizacyjnych wspierających dostępność edukacji dla dzieci i młodzieży, a także rozwijanie kompetencji kadr systemu oświaty w obszarze pracy z dziećmi/uczniami z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych. W ramach projektu opracowane zostaną m. in. materiały metodyczne dotyczące projektowania uniwersalnego w edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem działań ukierunkowanych na podtrzymywanie uważności i motywacji uczniów. Z realizowanych i planowanych do realizacji w projekcie działań skorzystają również dzieci/uczniowie, u których potrzeby rozwojowe i edukacyjne wynikają ze stwierdzonego zespołu ADHD. Wsparciem zostaną objęci pracownicy m.in. szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym w obszarze pracy z uczniami i uczennicami ze złożonymi potrzebami edukacyjnymi (np. wynikającymi z diagnozy ADHD).

Zaplanowano również :

- opracowanie profilu funkcjonalnego ucznia z ADHD w kontekście doradztwa zawodowego i oceny predyspozycji zawodowych,
- przeprowadzenie analizy dobrostanu szkolnego uczniów z ADHD,
- przegląd narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wykorzystywanych w pracy z uczniami i uczennicami z ADHD.

Działania edukacyjne zaplanowano m.in. jako:

- cykle konferencji stacjonarnych organizowanych we wszystkich miastach wojewódzkich;
- specjalistyczne szkolenia on-line;
- doradztwo i konsultacje stacjonarne i on-line;
- tworzenie i prowadzenie sieci współpracy nauczycieli i specjalistów;
- cykle webinarów i podcastów.

W odniesieniu do kwestii dostosowania subwencji do kosztów zwiększenia dostępności procesu edukacji dla uczniów z ADHD uprzejmie wyjaśniam, że zapewnienie finansowania realizacji, wynikających z przepisów prawa, zadań przedszkola, szkoły lub placówki potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, należy do kompetencji organu prowadzącego daną jednostkę systemu oświaty. Jednostka samorządu terytorialnego jest zobowiązana do finansowania (dotowania) szkół zgodnie z zasadami przyjętymi w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. r. – Prawo oświatowe¹⁸, natomiast – zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych¹⁹ – środki niezbędne na realizację zadań oświatowych zagwarantowane są w dochodach jednostek samorządu

¹⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 737.

¹⁹ Dz.U. z 2023 r. poz. 1400 i 2005.

terytorialnego. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są: dochody własne, subwencje ogólne (w tym część oświatowa tej subwencji) oraz dotacje z budżetu państwa²⁰. Żaden z przepisów nie wskazuje, ani też nie zapewnia, że subwencja z budżetu państwa ma pokrywać w całości wydatki oświatowe jednostek samorządu terytorialnego (w tym wydatki związane z kształceniem specjalnym uczniów). Stanowi ona jedno ze źródeł finansowania tych zadań, obok innych dochodów jednostek samorządu terytorialnego, w szczególności dochodów własnych. Aktualnie sposób finansowania zadań oświatowych jest powiązany ze swobodą jednostek samorządu terytorialnego w kształtowaniu polityki oświatowej na swoim terenie. Samorządy kierują się własnymi kryteriami podziału środków budżetowych na poszczególne szkoły i placówki, w szczególności mogą uwzględnić lokalne uwarunkowania i specyfikę poszczególnych szkół (np. liczbę uczniów, stopnie awansu zawodowego nauczycieli). Samorządy terytorialne, prowadząc (dotując) szkoły i placówki, działają w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, w tym finansową. W każdym samorządzie faktyczne skutki realizacji zadań oświatowych są efektem samodzielnego stosowania przepisów. W związku z powyższym wagi subwencji nie pokrywają 100 % kosztów kształcenia. Przy określaniu wag dla uczniów z obszaru kształcenia specjalnego nie zakładano, że w wyniku zastosowania w algorytmie jedynie kilku wag kwoty przeliczone odpowiednimi wagami w 100% pokryją koszty kształcenia każdego ucznia (koszty te mogą różnić się nawet w odniesieniu do uczniów tego samego rodzaju niepełnosprawności). Zakładano bowiem, że subwencja oświatowa w odróżnieniu od dotacji, nie musi odzwierciedlać faktycznych kosztów kształcenia i to jednostki samorządu terytorialnego dysponując zwiększonymi dochodami będą elastycznie zarządzały przekazanymi im środkami, uwzględniając występujące różnice w kosztach kształcenia pomiędzy szkołami wynikające z wielu szczegółowych przyczyn.

Jednocześnie informuję, że począwszy od 2019 r. do podziału części oświatowej subwencji ogólnej wprowadzono dwie dodatkowe wagi na realizację działań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej – o wartości odpowiednio w roku 2024:

- 0,025 dla szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży, ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz dotychczasowych gimnazjów dla dzieci i młodzieży (waga P₅₇),
- 0,012 dla szkół ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży oraz szkół ponadpodstawowych dla dzieci i młodzieży (waga P₅₈). Wagą objęto wszystkich uczniów z kategorii dzieci i młodzieży, a nie tylko objętych pomocą w szkołach ogólnodostępnych realizujących obowiązek szkolny lub nauki.

Środki naliczone w subwencji oświatowej w ramach wag na realizację działań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej i przekazane jednostkom samorządu terytorialnego w latach 2019 – 2024 (w łącznej wysokości w tys. zł) przedstawia tabela poniżej.

Tabela nr 1. Wysokość środków w części oświatowej subwencji ogólnej w latach 2019-2024, naliczana wagami na pomoc psychologiczno-pedagogiczną

Adresaci wagi	2024	2023	2022	2021	2020	2019
uczniowie szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży, ogólnokształcących szkół	673 327	518 563	473 632	474 596	458 480	477 298

²⁰ Zgodnie z art. 167 ust. 2 Konstytucji RP Dz.U. nr 78 poz.483.

muzycznych I stopnia oraz dotychczasowych gimnazjów dla dzieci i młodzieży						
uczniowie szkół ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży oraz szkół ponadpodstawowych dla dzieci i młodzieży	181 857	136 478	108 642	107 958	104 970	74 689
Suma	855 184	655 041	582 275	582 554	563 450	551 987

Kwota wsparcia z tytułu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w roku 2024 wyniosła 855 mln zł, a w roku 2023 - 655 mln zł -wzrost rok do roku o 200 mln zł, tj. o 30%.

Przepisy prawa już obecnie zobowiązują szkoły do realizacji potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, w tym uczniów z ADHD, jednocześnie określając szereg instrumentów, które umożliwiają dostosowanie procesu kształcenia, wychowania i opieki do potrzeb uczniów. Jednocześnie trwają prace nad podniesieniem jakości tych działań, by jak najlepiej odpowiadać na pojawiające się potrzeby.

Z wyrazami szacunku

Izabela Ziętka

Podsekretarz Stanu

/ – podpisano cyfrowo/